

А. О. Лобода*Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара***ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ФІНАНСУВАННЯ
РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ**

Розглянуто напрями ефективного використання ресурсного потенціалу регіону, його фінансове забезпечення, акцентовано увагу на оцінці інвестиційної привабливості галузей регіону.

Ключові слова: ресурсний потенціал, регіон, галузь, інвестиційна привабливість, фінансовий потенціал, виробничий потенціал, трудовий потенціал, природний потенціал.

Рассмотрены направления эффективного использования ресурсного потенциала региона, его финансовое обеспечение, акцентировано внимание на оценке инвестиционной привлекательности отраслей региона.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, регион, отрасль, инвестиционная привлекательность, финансовый потенциал, производственный потенциал, трудовой потенциал, природный потенциал.

The directions of the effective using of the region resource potential, its financial providing are considered, attention is accented on the estimation of investment attractiveness of the region industries.

Key words: resource potential, region, industry, investment attractiveness, financial potential, production potential, labour potential, natural potential.

Слабкий розвиток інфраструктурних елементів суттєво сповільнює подальше економічне зростання в регіоні. Високий рівень розвитку інфраструктури як важлива передумова ефективності капіталовкладень, і, відповідно, додатковий чинник зацікавленості потенційних інвесторів є серйозною базою подальшої стабілізації економіки і зростання обсягів виробництва та його якості. Важливу роль відіграє також те, що в галузях інфраструктури економічні кризи є чи не найменш відчутними в Україні. Роль інфраструктури в економічному розвитку регіону підкреслює також і той факт, що в офіційно ухваленій в Україні «Програмі заохочення іноземних інвестицій» пріоритетними сферами іноземного інвестування є, зокрема, транспортна інфраструктура, зв'язок, соціальна інфраструктура (мережа оздоровчих курортно-туристичних комплексів, рекреаційних об'єктів, готельних комплексів тощо) [1].

Тому вибір інвестиційного проекту потребує обґрунтування, щоб забезпечити зниження ризику під час прийняття управлінських рішень. Для цього необхідно мати науково обґрунтований інструментарій обробки формаційних потоків. Елементами такого інструментарію в аналітичних дослідженнях можливих варіантів є економетричні методи і процедури.

Вагомий вклад в розвиток науки щодо ресурсного забезпечення регіонів України та ефективності їх використання внесли К. Воблий, Ф. Заставний, О. Щаблій, П. Ващенко, М. Долішній, а також такі вчені-регіоналісти як: Е. Алаєв, Н. Некрасов, О. Румянцев, В. Павленко, М. Чумаченко та ін. [2–6].

В Україні розроблені певні науково-методологічні основи для формування та реалізації регіональної політики. Діапазон дослідження даної проблеми в науковій літературі досить великий, проте ряд авторів відзначає недостатню методологічну базу, відсутність всебічної інформації про соціально-економічні процеси в областях; не створена єдина методика оцінки ресурсного забезпечення регіонів.

Отже, метою даної статті є розгляд перспективних напрямів фінансування розвитку регіону за допомогою оцінки ресурсного потенціалу його галузей.

Ресурсний потенціал зумовлює здатність регіону розвиватися. Тому прийняття рішень щодо стратегічних напрямів розвитку галузей регіону, визначення слабких та сильних ланок, співставлення ресурсних можливостей розвитку окремих територій є на сьогодні одним з основних завдань регіональної політики. На нашу думку, перш за все, необхідно проводити оцінку наявного потенціалу певного виду ресурсу в регіоні, що дасть змогу проаналізувати напрями розвитку регіону як на даному етапі, так і на перспективу.

Оцінка ресурсного потенціалу регіону також дасть можливість визначити інвестиційну привабливість окремих галузей, адже їх розвиток напряму залежить від забезпеченості тими чи іншими видами ресурсного потенціалу, включаючи основний – фінансовий потенціал.

Для аналізу пропонується застосовувати експертний метод бальної оцінки певного виду ресурсу, що розглядався вже деякими авторами, за яким:

$$R_i = \sum_{k=1}^n b_{ki} / n, \quad (1)$$

де R_i – середнє статистичне значення експертних оцінок;

n – кількість експертів, що брали участь в оцінюванні i -го виду ресурсу;

b_{ki} – бальна оцінка i -го виду ресурсу k -м експертом [7].

Для оцінювання компонентів ресурсного потенціалу автором пропонується застосовувати шестибальну шкалу $b_{ki} = [1,6]$, за якою відносна оцінка потенціалу певного виду ресурсу буде відповідати певній кількості балів (табл.).

Таблиця

Бальна оцінка ресурсного потенціалу регіону

Бали	Оцінка потенціалу певного виду ресурсу	Характеристика
1	Майже відсутній	Ресурс практично відсутній і не має ніякого впливу на розвиток регіону. Потенціал ресурсу такий мізерний, що не дозволяє залучити його до забезпечення стабільного розвитку регіону
2	Дуже незначний	Потенціал ресурсу є настільки недостатнім для забезпечення динамічного розвитку регіону, що ним також можна знехтувати, як і в попередньому випадку
3	Задовільний	Ресурс спостерігається в незначних обсягах, але є достатнім для відносно комплексного розвитку регіону
4	Помітний	Потенціал ресурсу здатний забезпечити помітний вплив на розвиток регіону
5	Значний	Спостерігається дуже великий надлишок даного ресурсу, що дозволяє виділити його як основний серед сукупного ресурсного потенціалу
6	Потужний	Потенціал ресурсу є основою розвитку регіону

Вид ресурсу, що отримав найвищу оцінку, є ресурсною домінантою, спроможною стати поштовхом для забезпечення соціально-економічного розвитку регіону, а також визначити подальші перспективні напрями його розвитку.

Для аналізу інвестиційної привабливості галузі, на наш погляд, необхідно використовувати оцінку таких основних видів ресурсів як:

– фінансовий потенціал – забезпечення розвитку галузі достатньою кількістю коштів;

– виробничий потенціал – спроможність галузі виробляти промислову і сільськогосподарську продукцію;

– трудовий потенціал – забезпеченість галузі трудовими ресурсами, а саме оцінка наявності працездатного населення певного віку, безробітних тощо, тобто демографічної ситуації в галузі;

– природний потенціал – залежно від мети оцінки – забезпеченість галузі певними видами природних ресурсів (земельні, лісові, водні тощо).

Також, залежно від цілей такого аналізу (переважно для доцільності інвестування), можна говорити про оцінку забезпеченості галузі такими видами ресурсів як інформаційні, інноваційні, наукові, екологічні, інтелектуальні тощо.

Існує декілька методик оцінки рівня інвестиційної привабливості галузей та регіону в цілому. Усі методи переважно застосовують інтегральні індекси, які спираються на використання різноманітних показників. Серед них:

- загальний обсяг виробництва підприємства регіонів;
- чисельність населення;
- середня заробітна платня;
- ступінь розвитку банківської інфраструктури регіону;
- кількість приватизованих підприємств;
- кількість безробітних;
- кредиторська заборгованість підприємств регіону;
- доходи місцевих бюджетів;
- реальний обсяг інвестування в економіку регіонів у минулому;
- заборгованість із заробітних плат тощо.

Різнорізнорічними методами використовують дані показники для визначення загального стану економічного становища в регіоні, а також для оцінки рівня його інвестиційної привабливості.

Проте експертний метод бальних оцінок певного ресурсу, на наш погляд, є значно простішим та вимагає менших затрат часу. Так, у результаті сумування балів отримані показники при використанні інтегрального методу дають змогу визначити місце кожного регіону або галузі за ступенем його інвестиційної привабливості. Того ж результату ми досягаємо і при використанні експертного методу бальних оцінок, опускаючи розрахунок зазначених показників та використовуючи лише оцінку забезпеченості галузі тим чи іншим видом ресурсу.

На основі ранжування галузей за отриманими балами можна виділити такі зони (на основі використання середнього значення за чотирма основними видами ресурсного потенціалу):

- 1) Зона потужного рівня інвестиційної привабливості. Сюди можна віднести галузі із сумою балів від 24 до 20.
- 2) Зона високого рівня інвестиційної привабливості – галузі, що набрали суму балів від 19 до 15.
- 3) Зона середньої інвестиційної привабливості. До неї відносимо галузі з інтервалом від 14 до 10 балів.
- 4) Зона низької інвестиційної привабливості. Сюди відносимо решту галузей, що мають від 9 до 5 балів.
- 5) Зона незадовільної інвестиційної привабливості – галузі із сумою балів менше 5.

Застосування експертного методу бальних оцінок дає можливість зіставити їх, а, отже, визначити інвестиційну привабливість галузі.

Із використанням додаткових видів ресурсного потенціалу галузі для більш глибокої оцінки інвестиційної привабливості збільшиться відповідно загальна сума балів згідно зі шкалою оцінки компонентів ресурсного потенціалу залежно від того, яка кількість ресурсів оцінюється.

У даному випадку ми можемо говорити лише про оцінку інвестиційної привабливості саме галузі, адже рівень її розвитку характеризується розвитком відповідного ресурсного потенціалу. Для оцінки рівня інвестиційної привабливості ре-

гіону ефективнішим буде, звичайно, метод інтегральних показників, оскільки на рівень розвитку регіону впливає досить багато факторів.

Отримані дані також можуть служити для інших аналітичних досліджень найперспективніших регіонів у плані інвестування. Експертний метод бальних оцінок може також мати широке застосування при комплексному економічному аналізі як на мікрорівні, так і на рівні окремих підприємств.

Будь-яка методика, в тому числі і запропонована, повинна допомогти у вирішенні таких питань як:

- підвищення ефективності використання бюджетних інвестиційних ресурсів;
- формування територіальних, галузевих та інших напрямлень інвестиційних потоків;
- створення сприятливого інвестиційного клімату;
- удосконалення механізмів обґрунтування та залучення інвестицій;
- зниження ступеня ризиків для інвесторів.

В умовах обмеженості бюджетних та інших фінансових ресурсів саме внутрішній потенціал територій слід уважати головним ресурсом їх розвитку. Забезпечення ефективного використання і подальшого нарощення ресурсного потенціалу регіону має стати одним із головних пріоритетів діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і територіальних громад [8].

Стратегія зміцнення ресурсного потенціалу регіону та підвищення його конкурентоспроможності передбачає:

- створення економічних, організаційних та нормативно-правових передумов для реалізації основних принципів сталого розвитку регіонів;
- здійснення реструктуризації економіки регіону на основі запровадження інвестиційно-інноваційної моделі з урахуванням особливостей його потенціалу;
- широкий розвиток підприємництва, насамперед малого та середнього бізнесу як головного чинника соціально-економічного розвитку регіону, підвищення зайнятості населення, наповнення місцевих бюджетів;
- зміцнення економічної інтеграції регіону на основі максимально ефективного використання його конкурентних переваг;
- сприяння всебічному розвитку людського потенціалу на основі стабілізації та поліпшення демографічної ситуації, досягнення продуктивної зайнятості населення, розвитку соціальної інфраструктури;
- розбудову та модернізацію інфраструктури регіонального розвитку для підвищення інвестиційної привабливості регіону, поліпшення умов запровадження передових інноваційних технологій;
- вдосконалення системи охорони довкілля та використання природних ресурсів, механізмів та інструментів реалізації екологічної політики [9].

Для реалізації поставлених завдань доцільно створити Обласний комітет регіонального розвитку, який би формував і реалізував державні регіональні програми з урахуванням ініціативи регіонів та використанням відомчих розробок. Першочерговим завданням є також обґрунтування рівнів регіонального управління – загальнодержавного, регіонального, локального, а також чітке розмежування їх функцій.

На загальнодержавному рівні управління має визначитися генеральний напрям соціально-економічного розвитку регіону, розробляється Державна програма комплексного соціально-економічного розвитку та розміщення продуктивних сил, регіональні програми. Держава поширює свою діяльність на всю територію країни в економічній, соціальній, культурній і політичній сферах, у тій її частині, що має загальнодержавне значення.

Регіональний рівень управління повинен охоплювати господарські комплекси основних мікрорайонів та адміністративних областей. У межах цих територій

визначається загальна стратегія розвитку господарства на основі виконання державних регіональних програм, узгоджуються напрями природокористування виробничої та адміністративної діяльності. Для кожного макрорайону складається прогнозно-індикативний план і схема розвитку та розміщення продуктивних сил.

Місцевий рівень управління повинен забезпечувати реалізацію всіх рішень від макро- до мікрорівня на підзвітній території. Місцеві органи контролюють використання всіх видів природних ресурсів, забезпечують їх охорону, провадять у життя ефективну соціальну, економічну й екологічну політику. На локальному рівні розробляються прогнозно-індикативний план соціально-економічного розвитку території, схема і проект районного планування та інші інноваційні форми територіальної організації господарства. Місцеве самоврядування мусить поступово набути широких прав, фінансової автономії і нести всю відповідальність за стан справ на відповідних територіях [10].

Сьогодні можна також говорити про розвиток нових видів ресурсного потенціалу, про що йшлося вище. Серед них виділяють, перш за все, інноваційний потенціал, який розглядається як основа формування нового економічного, соціально-культурного та екологічного обличчя області, з власною стратегією якісного оновлення [11]. Інноваційний потенціал фіксує основні принципи та орієнтири перспективної політики розвитку регіону, служить джерелом інформації для розроблення територіальних цільових комплексних планів та програм, наукових та інвестиційних проектів, які розробляються в регіоні. Така оцінка дає змогу виявити реальну базу подальшого економічного, екологічного та соціально-культурного розвитку регіону, а також урахувати можливі ресурсні, демографічні та екологічні обмеження.

Також серед ресурсів регіону виділяють інформаційний потенціал, адже ступінь інформатизації суспільства є важливим показником розвитку його економічного потенціалу. І в умовах сучасного технологічного прогресу інформаційні ресурси починають посідати одне з важливих місць серед усього економічного потенціалу регіону. Використання сучасних технологій обробки і передачі інформації має вирішальне значення для підвищення конкурентоспроможності економіки окремого регіону та входження її до світової системи як на державному рівні, так і в недержавних секторах економіки. А для цього необхідно насамперед створити єдиний інформаційний простір у державі (єдину систему формування і використання економічних, соціальних, промислових показників) з орієнтацією на подальшу інтеграцію до світової системи економіки.

Ефективне фінансове забезпечення усіх сфер життєдіяльності регіону вимагає наявності трьох найважливіших компонентів, а саме:

- оптимальної організаційної структури;
- ефективного економічного механізму управління;
- автоматизації процесів збирання, зберігання і обробки інформації [11].

Управління життєдіяльністю регіону в сучасних умовах практично неможливе без урахування та узгодження усього розмаїття факторів, що впливають на стан життєзабезпечення, тобто без використання повної, достовірної, актуальної та своєчасної інформації. Тому створення регіональної інформаційної системи та виставлення її в Інтернет дасть можливість користувачам у межах області, держави, світу отримати інформацію про розвиток регіону, території, окремої галузі.

Створення регіональної інформаційної системи передбачає можливість інтеграції регіональних інформаційних ресурсів на загальнодержавному рівні, тому її розробка та впровадження зумовлять значне підвищення загального рівня інформатизації кожного регіону і держави в цілому та входження України у світовий інформаційний простір.

Деякі автори у складі природноресурсного потенціалу виділяють також екологічний потенціал, деякі говорять про екологічний потенціал як про важливу

складову ресурсного потенціалу регіону. Але зрозуміло одне, що вже сьогодні, й особливо у перспективі, екологічна ситуація в регіонах визначатиме можливості розвитку і розміщення продуктивних сил та рівень сприятливості територій для проживання і життєдіяльності людей [11].

Тому, щоб забезпечити раціональне використання природних ресурсів, перетворення природноресурсного потенціалу в дієвий чинник регіонального розвитку, регіональним і місцевим органам виконавчої влади потрібно зосередити увагу на таких завданнях:

- реалізація заходів щодо проведення інвентаризації мінерально-сировинних та інших природних ресурсів і здійснення їх економічної оцінки;
- виведення з експлуатації або забезпечення належного рівня безпеки особливо екологічно небезпечних об'єктів;
- запровадження екологічно чистих і ресурсозберігальних технологій;
- запровадження економічних важелів щодо зменшення негативного впливу виробничих об'єктів на забруднення навколишнього середовища;
- законодавчо-нормативне впорядкування майнових питань і питань господарської діяльності, пов'язаних із використанням землі [12].

Головними напрямками діяльності влади щодо розвитку виробничого потенціалу регіонів мають бути:

- реструктуризація економіки, розширення її галузевої спеціалізації;
- створення на сучасній технологічній базі переробних галузей промисловості в кожному регіоні;
- екологізація виробництва;
- розбудова виробничої, транспортної і ринкової інфраструктури;
- сприяння розвитку підприємництва;
- реалізація інноваційної політики в регіонах, забезпечення ефективного управління комунальною власністю.

Забезпечення всебічного розвитку трудового потенціалу регіону вимагає вироблення системи заходів для удосконалення порядку розроблення соціальних програм, спрямованих на вирішення найгостріших проблем регіону:

- забезпечення зайнятості населення, створення нових робочих місць;
- формування державного та місцевих бюджетів у галузях освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та культури на основі загальнодержавних соціальних стандартів;
- формування та реалізація державної політики у сфері регулювання внутрішньорегіональної та міжрегіональної трудової міграції;
- запровадження нових механізмів розвитку регіональної соціальної інфраструктури на основі залучення коштів держави, регіонів і бізнесу;
- запровадження в повному обсязі реформування системи пенсійного забезпечення тощо [12].

На нашу думку, залучення додаткових фінансових ресурсів місцевого та регіонального розвитку потребує принципової зміни регулювальних підходів як на місцевому, так і на державному рівнях, іншого рівня кваліфікації та організованої постійної роботи щодо розширення та фінансування ресурсної бази для забезпечення стійкого розвитку міст і регіонів.

Бібліографічні посилання і примітки

1. **Береснева Л. П.** Финансовые проблемы региона / Л. П. Береснева // Финансы. – 2003. – № 10. – С. 11–13.
2. **Долішній М.** Ринкові механізми регіонального управління / М. Долішній, О. Мошенець // Регіон. економіка, 2001. – №1. – С. 7.
3. **Заставний Ф. Д.** Населення України / Ф. Д. Заставний. – Львів : МП «Край», 2003. – 224 с.

4. Алаев Е. Б. Эффективность комплексного развития экономического района / Е. Б. Алаев. – М. : Наука, 1965. – 112 с.
5. Некрасов Н. Н. Региональная экономика. Теория, проблемы, методы / Н. Н. Некрасов. – М., 1978. – С. 40.
6. Чумаченко Н. Г. Экономика региона: теоретические основы, функциональная деятельность / Н. Г. Чумаченко. – Донецк, 1995. – С. 14.
7. Монастирський Г. Методологія аналізу ресурсного потенціалу / Г. Монастирський // Наукові записки. – 2005. – № 14. – С. 23–27.
8. Суховірська О. Б. Фінансові ресурси місцевих органів влади [Текст] / О. Б. Суховірська // Фінанси України. – 2002. – № 11. – С. 61–67.
9. Лебединська О. Стратегічне планування й визначення стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку регіонів / О. Лебединська // Управління сучасним містом. – 2003. – № 10–12. – С. 102.
10. Розпутенко І. В. Ефективність державного управління : моногр. / І. В. Розпутенко, Ю. М. Бажан, О. І. Кілієвич, О. В. Метес. – К. : КІС, 2002. – 420 с.
11. Стратегія соціально-економічного розвитку регіону : моногр. / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Н. В. Вишневська, Ю. М. Хвесик. – К. : Кондор, 2004. – 376 с.
12. Природноресурсний потенціал сталого розвитку України / Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко та ін. – К. : РВПС України, 1999. – С. 6–10.

Надійшла до редколегії 22.12.2011

УДК 314.5

М. В. Ніколайчук

Хмельницький національний університет

УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ

На основі етапів розвитку формалізовано розподіл функціонального навантаження між учасниками формування, застосування та відтворення людського капіталу. Проаналізовано ефекти особи, суб'єктів господарювання та держави від управління людським капіталом.

Ключові слова: людський капітал, людський потенціал, управління людським капіталом.

На основе этапов развития формализовано распределение функций между участниками формирования, использования и воспроизводства человеческого капитала. Проанализированы личные эффекты, эффекты субъектов хозяйствования и государства от управления человеческим капиталом.

Ключевые слова: человеческий капитал, человеческий потенциал, управление человеческим капиталом.

Based on the stages of formalized functional load distribution between the parties forming the use and reproduction of human capital. Analyzed the effects persons, entities and the state of human resources management.

Key words: human capital, human potential, human resources management.

У ході еволюції економічних теорій та концепцій людський капітал трансформується від ролі учасника виробничих процесів за домінування аграрної та індустріальної формацій до ролі ключового чинника виробництва та в системі факторів: земля, капітал, робоча сила набувають домінуючого значення. Доміну-